

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Дипломна робота

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”

**ПРЕДСТАВЛЕННЯ КЛАСТЕРНОГО КОНЦЕПТУ *ВИБІР* ЗАСОБАМИ
СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Виконала:

студентка VI курсу 62 групи

напряму підготовки: 020303 Філологія

спеціальності: 8.02030302 Мова і

література (англійська)*

денної форми навчання

Панасюк Ілона Сергіївна

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри міжкультурної комунікації

Савчук Інна Іванівна

Житомир – 2014

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....	8
1.1. Сутність когнітивної лінгвістики.....	8
1.1.1. Джерела становлення когнітивної лінгвістики.....	8
1.1.2. Нейропсихологічні механізми свідомості людини.....	11
1.1.3. Проблеми та завдання когнітивної лінгвістики.....	14
1.2. Концепт як основне поняття когнітивної лінгвістики.....	17
1.2.1. Поняття концепту у лінгвістичній науці.....	17
1.2.2. Структура концепту.....	21
1.2.3. Типологія концептів.....	23
Висновки до Розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЄВИЙ ЗМІСТ КОНЦЕПТУ ВИБІР У СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ.....	28
2.1. Методика дослідження концептів у сучасній англійській мові.....	28
2.1.1. Концептуальний аналіз як метод дослідження концептів.....	28
2.2.2. Метод фреймового моделювання.....	30
2.2.3. Головні підходи до аналізу концептів.....	35
2.2. Концептуальний аналіз концепту ВИБІР: на матеріалі лексикографічних даних та художніх англомовних творів.....	39
2.3. Поняттєвий зміст концепту ВИБІР: на основі значень фразеологічних одиниць сучасної англійської мови.....	46
Висновки до Розділу 2.....	49
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ ВИБОРУ СУПУТНИКА ЖИТТЯ У КЛАСТЕРНІЙ СТРУКТУРІ КОНЦЕПТУ У СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ.....	52
3.1. Необхідність вибору в житті людини.....	52

3.2. Соціально – психологічні кластери вибору супутника життя у текстах сучасної англomовної художньої прози.....	54
3.2.1. Сумнів/впевненість.....	54
3.2.2. Емоційність/раціональність.....	58
3.2.3. Молодість/зрілість.....	61
Висновки до Розділу 3.....	66
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	68
RESUME.....	72
Додатки.....	76
Додаток А. Збірне визначення поняття вибору на основі лексикографічних джерел.....	77
Додаток Б. Семантичний зміст концепту ВИБІР.....	78
Додаток В. ВИБІР у афоризмах.....	79
Додаток Д. Засоби вираження соціально – психологічних кластерів вибору супутника життя.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	84
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	93

ВСТУП

Впродовж останніх десятиріч в працях видатних філологів дедалі частіше зустрічається термін “концепт”, що завдяки чому у філології ХХ ст. з’являється новий напрям концептуально-культурологічний, де слово вивчається та досліджується на межі низки гуманітарних наук – лінгвістики, літературознавства, логіки, філософії, мистецтвознавства та культурології [38: 8].

Теоретичні основи дослідження поняття “концепт” закладені в працях вітчизняних [9; 13; 30; 42; 44; 46; 63; 70; 71; 77; 82] та зарубіжних [45; 81; 89; 90; 91; 95; 98; 101; 104; 105] вчених.

Необхідність вибору в житті людини є дуже важливою складовою, оскільки кожного дня людина постає перед низкою альтернатив, і одним із найскладніших виборів є вибір супутника/супутниці життя.

Існує велика кількість теорій вибору шлюбного партнера, які представлені, в основному, західними авторами. Найбільш структурованою та розробленою теорією вибору шлюбного партнера є концепція Бернарда Мурстейна «Стимул – Цінність – Роль», яка основана на припущенні про те, що всі відносини протягом передшлюбного періоду проходять певні послідовні стадії [100].

У психології явищем вибору займалися такі науковці як Т. В. Андреева [4], що досліджувала модель співвідношення процесів міжособистісного сприйняття та динаміку дошлюбних відносин; Т. Б. Василець [17], яка аналізувала поетапний розвиток стосунків між чоловіком та жінкою. Відомим психологом у сфері шлюбно-сімейних відносин є Л.Б. Шнейдер [85]. Процес вибору шлюбного партнера досліджували Л.В. Помиткіна [61], С. Кунтс [87]. Джон Грей [27] у своїй книзі «Чоловіки з Марсу, Жінки з Венери» розробив низку порад, які допомагають краще зрозуміти особу протилежної статі .

У соціології є низка розвідок присвячених вибору супутника життя: Д.В. Карась [38], М. Браун-Галковська [15], Р. Коста та Дж. Коста [69], І.В. Дарко [29], В.М. Піга [58], Л. Стоун [103], В.Т. Лісовський [45].

Із вітчизняних представників лінгвістики питанням вибору другої половинки у гендерному аспекті займались: Н.Н. Розанова [33], Е.І. Горошко [26], Є.А. Земська[33], І.Г. Мілевич [51]; із зарубіжних: Р. Лакофф [97], Дж. Коатс [86], Дж. Лакофф [96].

Актуальність роботи роботи полягає у її спрямуванні на дослідження ще не достатньо вивченого семантичного змісту концепту ВИБІР. Дослідження сприятиме поглибленню знань про особливості функціонування вербалізованого концепту ВИБІР в сучасній англійській мові.

Об'єктом дослідження є лексичні, фразеологічні одиниці сучасної англійської мови та невербальні засоби вираження вибору.

Предметом дослідження є комунікативні та когнітивні особливості засобів відтворення концепту ВИБІР в сучасній англійській мові.

Матеріалом дослідження слугували дані лексикографічних джерел (23) та романи сучасних англомовних письменників Ніколаса Спаркса («Любий Джон», «Щоденник», «Остання пісня», «Тиха гавань») та Дженні Даунхем («Поки я жива»), кількістю сторінок 1800.

Мета: опис лексичних засобів відтворення концепту ВИБІР в сучасній англійській мові.

Визначена мета передбачає виконання наступних **завдань:**

- дослідити сутність та основні поняття когнітивної лінгвістики;
- проаналізувати генезис терміну “концепт” та визначити головні підходи до його вивчення;
- здійснити концептуальний аналіз назв вибору та його компонентів і створити його фреймову репрезентацію за допомогою засобів сучасної англійської мови;
- визначити поняттєвий зміст досліджуваного концепту;
- з'ясувати чинники стратегій вибору супутника в сучасних англомовних художніх творах.

Для мети та реалізації поставлених завдань було використано низку **методів та прийомів:** *концептуальний аналіз* (для дослідження і опису концепту за допомогою лінгвістичних засобів), *методика фреймового*

аналізу (для створення фреймової моделі досліджуваного концепту та систематизації лексичних одиниць), *аналіз словникових дефініцій* (для визначення поняттєвого змісту концепту), *інтерпретаційний метод* (для розподілу за схожістю соціально-психологічних чинників вибору супутника життя).

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в роботі проаналізовано та узагальнено засоби репрезентації концепту ВИБІР у сучасній англійській мові на матеріалі лексикографічних джерел, англійської художньої прози, побудовано фреймову модель концепту ВИБІР.

Теоретична значущість роботи полягає у тому, що здійснений аналіз концепту ВИБІР є внеском у розробку теоретичних питань концептології. Результати дослідження можуть бути використані для лінгвокультурологічного опису та когнітивно-дискурсивного дослідження інших концептів в різних мовах.

Практична значущість результатів дослідження полягає в можливості їх використання під час підготовки та проведення занять з лексикології, історії мови, спецкурсах з етнолінгвістики, психолінгвістики, лінгвокультурології, стилістики, когнітивної семантики, дискурсології та теорії мовних картин світу.

Структура курсової роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, висновків до розділів, списку використаної літератури та джерел та додатків.

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету й завдання, окреслено наукову новизну, теоретичне і практичне значення основних положень та одержаних результатів, розкрито об'єкт і предмет роботи, описано методи дослідження.

У **першому розділі** сформульовані основні підходи до визначення концептів, досліджено генезис даного терміну, проаналізовано структуру та типологізацію концептів, а також досліджено нейропсихологічні механізми свідомості людини.

У **другому розділі** проаналізовано методику дослідження концептів, розкрито поняття фрейму як когнітивної структури, проаналізовано метод концептуального аналізу, проведено концептуальний аналіз концепту ВИБІР та досліджено поняттєвий зміст концепту ВИБР на основі значень фразеологічних одиниць англійської мови.

У **третьому розділі** проаналізовані стратегії вибору супутника життя, досліджені соціально – психологічні кластери вибору супутника життя у текстах сучасної англійської художньої прози та охарактеризовано необхідність вибору в житті людини.

У **загальних висновках** підведено підсумки дослідження, узагальнено міркування і спостереження, окреслено перспективи подальшого вивчення мовних одиниць, що виражають концепт ВИБІР.

Апробацію результатів наукового дослідження було здійснено на VI Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих науковців “Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації”, яка відбулася 21 березня 2014 року.

Публікація. “Концепт ВИБІР: лінгвістичні механізми усвідомлення” опублікована в другому томі «Матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих науковців за міжнародної участі» 21 березня 2014 року.